Muzeul bisericesc din Sărmaş: *Cartea veche românească – arma românilor ardeleni*

Elena Mihu
Muzeul Judeţean Mureş

Cartea – spunea Haşdeu[1] – a fost principala armă a românilor ardeleni, în faţa căreia sabia şi puşca au jucat un rol secundar: „*Ochiul lui Dumnezeu veghia de sus asupra Daciei lui Traian şi întocmai când prăpastia desnaţionalizării se deschisese ameninţător sub picioarele ardelenilor, providenţa le şopti în taină: Învăţaţi carte românească şi-ţi fi mântuiţi*!"

În anul 1855, episcopul Andrei Şaguna[2] îi îndemna pe preoţi să salveze această carte, atât de preţioasă: „*Bisericile noastre au avut în toate timpurile cărţile trebuincioase pentru slujba dumnezeiască. Aceste cărţi fie scrise cu mâna sau tipărite, în limba română sau slavonă, au păstrat cu mare îngrijire, ca proprietate sfântă a caselor lui Dumnezeu... Stricăciunea, pierderea şi ruperea lor este o călcare de cele sfinte şi o vătămare neiertată a averei bisericeşti, care în toată vremea trebuie a fi întreagă şi neatinsă de mâni rele. Nişte asemini cărţi vechi fac literatura noastră bisericească, şi pe lângă aceasta se privesc ca nişte izvoare şi vistierii preţioase chiar şi pentru cultura limbei naţionale. Prin salvarea lor se va face o slujbă mare bisericii, şi limbei poporului, pentru care cei de acum ne vor mulţămi, iar urmaşii noştri ne vor fi recunoscători.*"

Cartea veche românească – „*podoaba vie a altarului*" – ce se citea în strană duminica şi în zilele de sărbătoare pentru a aduce lumină, mîngâierea sufletului, dar şi încântarea ochiului, fiind decorată în fel şi chip, a împodobit altarele bisericuţelor noastre de lemn, timp de secole, stând alături de icoane. Au ajuns până la noi, în satele câmpiei Transilvaniei, tipăriturile lui Coresi, la Miheşu de Câmpie şi Valea Largă.[3]

---

[1] Bogdan Petriceicu-Haşdeu, ***Cartea, arma românilor ardeleni***, în ***Răvaşul***, 1907, p. 591-597.

[2] Circulara din 2 aprilie 1855, a lui Andrei Şaguna , în ***Mitropolia Ardealului***, 1978, nr. 4-6, p. 332.

[3] Câteva file folosite de legător.

BDD-A19225 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:54 UTC)

Cazania sau ***Cartea românească de învăţătură*** este prima carte tipărită în Moldova, la Iaşi în 1643, de mitropolitul Varlaam, cu toată cheltuiala domnitorului Vasile Lupu. Prin marea ei circulaţie „*a devenit operă de unitate naţională*", cum o numea N. Iorga. Era trimisă în Ardeal, pentru a preîntâmpina propaganda calvină, fiind difuzată de înalţii ierarhii Sava Brancovici, Varlaam de Daia, şi aşteptată de „*toţi poporenii*" locului. O aşteptau credincioşii de la Oroiu (2 exemplare[4]), Pogăceaua, Răzoare, Sânpetru de Câmpie, Sângeorgiu de Câmpie. Altele au poposit, doar pentru o vreme, la Aţintiş, Bogata, Hădăreni, Icland, Luduş, Valea Largă[5].

Noul Testament a fost tipărit la Alba Iulia în 1648 de mitropolitul Simion Ştefan, cel ce pleda pentru crearea unei limbi unice „*una şi aceeaşi pentru toţi românii.*" A stat secole alături de ***Cazanie***: la Oroiu,[6] Sângeorgiu de Câmpie.[7] Un exemplar era al parohiei Ulieş.[8] A mai fost atestat documentar la: Chimitelnic[9] în 1681, pe când Mihail Apafi era principele Transilvaniei, la Sărmaş[10] pe la anul 1708 şi la Valea Largă[11] pe la anul 1765.

Cărţile tipărite la cumpăna noului veac de Şerban Cantacuzino, cel ce dorea transformarea bisericii „*într-o cetate a conştiinţei naţionale,*" ajung şi în satele de pe Câmpie: ***Cheia înţelesului*** (Bucureşti, 1678) ajunge la Sălcud[12], Ion diacul mulţumea că a putut să o citească în anul 1751;

---

[4] Un exemplar la parohia din localitate şi altul într-o colecţie particulară din Târgu Mureş.

[5] Florian Dudaş, ***Vechi cărţi româneşti călătoare***, Bucureşti, 1987.

[6] Ajuns în colecţiile Muzeului Judeţean Mureş (furat în iunie 2002, din Muzeul bisericesc Sărmaş).

[7] Furat de la parohie după 1990.

[8] Furat împreună cu celelalte 6 cărţi, după 1990.

[9] Vasile Maşca, ***Din bătrâni. Povestea unei cărţi spusă de ea însăşi***, în ***Răvaşul***, Cluj, 1907, nr. 14, p. 221.

[10] Florian Dudaş, ***op. cit.***, p. 122.

[11] Menţionat pe filele Antologhionului păstrat la parohie.

[12] Ioana Cristache-Panait, ***Importante însemnări de pe cărţi vechi bisericeşti tipărite la Vîlcea şi în alte părţi***, II, în ***Mitropolia Olteniei***, XXXI, nr. 7-9, 1978, p. 564.

BDD-A19225 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:54 UTC)

Evanghelia (1682) la Oarba[13], de unde trece apoi la Iernut şi Dileu; ***Apostolul*** (1683) la Sânpetru de Câmpie.[14]

Domnitorul Constantin Brâncoveanu îl va aduce din Gruzia pe Antim Ivireanu, acel „*Aldo Manuzio al românilor*," care va scoate cărţi româneşti, în cele 5 tipografii; multe vor ajunge şi în bisericile noastre. La Alba Iulia îl va trimite pe Mihail Iştvanovici, care va tipării în 1699 ***Bucoavna*** şi ***Chiriacodromionul***, pentru că „*ispita e mare în Ardeal*." ***Chiriacodromionul*** se păstrează până astăzi la bisericile din Aţintiş, Balda, Bărboşi, Dătăşeni, Iclănzel, Mădăraşi, Petea.

În secolul al XVIII-lea, cartea, tipărită la Bucureşti sau Râmnic, ce era adusă chiar de episcopul Inochentie Micu Clain pentru bisericile unite, cât şi cea de la Blaj, aşteptată de credincioşii ortodocşi, refuza să participe la disputele confesionale ce i-a dezbinat pe români în „*uniţi*" şi „*neuniţi*."

Cărţile lui Petru Maior tipărite la Buda: ***Didahiile***, ***Propovedaniile***, ***Predicile***, care trebuiau să-i învăţeţe pe preoţi „*să ştie a propăvădui*," înlocuind ***Căzania cea bătrână***, erau cumpărate de episcopul ortodox, Vasile Moga. Acesta îi scria în 1814 lui Petru Maior, următoarele[15] referitor la stocul de 1244 de bucăţi: „*Am făcut pe preoţii tineri să-şi ia câte o carte şi acasă să să înţăleagă cu poporenii*," fapt ce-i aduce reclamaţie la guvernator „*că fac silă cu cărţile mele, că fac câştig şi sărăcesc preoţii...Am răspuns cum am putut. De eşti tare lipsit de bani şi de nu a-i pagubă de tot, eu cu ochii închişi dau pe dânsele 2200 fl...Nici una neîmbulzită nu s-a trecut şi îmbulzirea e primejdioasă...De nu se vor trece niciodată, le voiu purta cu mine din sălaş în sălaş*". Se mai păstrează doar la bisericile ortodoxe din Cheţani şi Aţintiş.

Pe filele cărţilor, „*cei mici*" cu suflet mare, ţăranul român, ne scrie adevărata noastră istorie. Pe tablele de lemn ale cărţilor, pe filele albe, sau pe dedesuptul textului, însemnările ne povestesc despre drumul cărţii, despre cum a trecut ***Cazania lui Varlaam***[16] prin cele trei provincii româneşti, pe la mijlocul secolului al XVIII-lea. Era a lui „*Ioan Delcheul Sava de lângă Marea Neagră*," de unde trece apoi Carpaţii şi ajunge pe

---

13 Păstrat la Muzeul Militar Central din Bucureşti.

14 La parohie (s-a furat în iunie 2002 din Muzeul bisericesc din Sărmaş).

15 Ioan Lupaş, ***Istoria bisericească a românilor ardeleni***, Sibiu, 1914, p. 154.

16 Sebastian Stanca, ***Cărţi călătoare***, în ***Revista teologică***, XXV, 1935, p. 19-23. (astăzi la Episcopia Ortodoxă din Cluj-Napoca).

BDD-A19225 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:54 UTC)

Târnava Mică, la Jidvei (AB), după găsim consemnat: „*Am dat la cumnatu Constandin două straiţe cu cărţi, le-au dus la Jidveiu cu felonul şi alte haine*". Trece apoi la Stupini (AB) şi de aici pe Câmpie, după cum se mai notează: „*Eu popa Constandin din Stupini am vândut aceasta carte lui Pescar Oprea din Milaş derept 13 florinţi*." Poposeşte la Bogata, Papiu Ilarian, Soporu de Câmpie, şi în 1818 ajunge proprietatea popii Ion, din Iclandu Mare. Un alt exemplar al ***Cazaniei***, ce se păstra cu mare grijă în biserica de la Sânpetru de Câmpie[17], se cumpăra în 1721 cu „*12 lei bătuţi*" din târgul Sucevei, de la slugile mitropolitului Ghideon, de popa Luca din satul Manic (SV). Nu ştim când trece Carpaţii, şi ajunge la popa Toader care, în anul 1741, o va vinde lui popa Macarie din satul Sânpetru de Câmpie cu 10 florini, grâu şi ceară, cum ne spune popa Ion: „*Iată această carte a fost a lui popa Toader şi o au dat popei Macarie de la Se(n)petru, drept 10 florinţi vonaş. Nu i-au dat toţ(i) banii (ci) i-au dat grău şi ciară, la moartea lui. Şi când au dat, au fost jinerele Onul şi nepotul său Pavel şi Mulduvan Irimie şi Murăşan Florin. Iară de să va afla cineva din feciorii lui popa Toader, ei să o poată scoate la altă sămânţă-nu. Scris-am eu di la Sân(petru) popa Ioan, le(at) 1741, me(şi)ţa mai 23*." Va ajunge la biserică, prin donaţia popii Macarie. Exemplarul de la Voiniceni, era adus din Moldova pentru credincioşii de pe Câmpie, în anul 1687, pe când era principe al Transilvaniei, Mihail Apafi şi mitropolit ortodox era Varlaam de Daia, cum aflăm din frumoasa însemnare (în limba slavonă şi română), făcută de Ion Matei, logofăt: „*Această Poucenie o au cumpărat cu bani gata popa Toader den Sen(jorz ?), pătrupop Toma de Dămb...de la Cârlig de la Moldova, în bani flor(inţi) 14 şi bani 8, dezlegată şi dentăiu lipsă foile. Fiind Apafi Mihaiu, craiul Ardealului, mitropolit arhie(reu) Kir Varlam de Daia. Apucă la această îngerească, Dumnezeu să-l pomenească şi pre mine să mă bl(a)gosl(ovea)scă, mult greşitul Ion Mutei, log(ofăt). Crugul soarelui 27, crugul lunii 13, în vl(eat) 7195, de la naşterea lui H(ristos) 1687. Prin mila lui Dumnezeu. Io voevod, domnul Ţării Româneşti, fiu al marelui şi prea bunului, Io voevod din Ţara Vropii.*" Cartea va fi „*răpită*" în 1766, de popa Luca din Toldal, făcându-se „*şasă săboară*" de judecată pentru recuperarea ei, s-a găsit vinovat şi a fost „*bintătuit*" (amendat) cu 3 florini de protopopul Vasilia cel Negru din

[17] Exemplar furat în iunie 2002 (împreună cu 12 icoane şi 8 cărţi).

BDD-A19225 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:54 UTC)

Filpişu Mare. În 1799 cartea va ajunge în satul Ceuaşu de Câmpie, în proprietatea lui Tirnoan Dumitru, care o cumpăra de la popa Simion din Păingeni, după care va intra în biblioteca învăţătorului Dumitru Maior[18], din aceeaşi localitate.

Cumpărarea cărţilor vechi româneşti, se făcea cu mare efort, asociindu-se uneori întreaga obşte a satului. Mărturie stă ***Antologhionul*** (Râmnic, 1737) de la Şeulia de Câmpie: „*Stăm noi şăulenii, ca să să ştie că am luat această sfântă carte, anume Minei, de la diacu Ion din ţară (?), anume fiind în tărg popa Toader şi titor(i): întăi Vozsi Oanea şi Micuşan Alesă şi cu alţii împreună, până la 28 de oameni. Şi o au luat pomană Maicii noastre sfintei besereci, să n-aibă nime a o înstrăina de la sfânta. Şi cine o ar înstrăina, să fie supt blestemul (în) veci (a) Domnului. 1742, mesiţa iunie 8.* (Sunt înşiraţi cei 28 care au plătit). *Scris-am noi şăulenii, această sfântă carte, anume Meneiu rumânesc*." O altă însemnare ne dă numele credincioşilor care au plătit pentru îngrădirea bisericii: „*Carii au conferit de bună volia pentru îngrădirea m(aicii) bes(ericii) gr(eco) cat(olică) din Şiaulia de Câmpie, cu palantu în anul Domnului 1884*." (Sunt semnate 47 de persoane, care plătesc cu grâu).

Cărţile se vindeau în târg, ca orice obiect, după cum aflăm şi despre ***Evanghelia*** (Bucureşti, 1723), de la parohia din Ogra: „*Fiind anii Domnului 1753, martie 10 zile, mărg eu popa Pătru la târg în Wasarhei [19], am luat această sfântă carte Evanghelie, cu 15 fl(orinţi) de la popa Onu din Sinpaul*."

Cărţile se cumpărau pe bani şi bucate de cele mai multe ori. Dar fata popii Radu din Oroiu, Paraschiva, cerea de la popa Şandru din Merişor, în schimbul vânzării ***Cazaniei lui Varlaam***, ce i-a rămas moştenire de la tatăl său, şi câţiva metri de pânză subţire: „*În ştire să fie a ştii, de rândul acestii cărţi, anume Poucenie. Că au fost a popei Rad din Oroiu, când au răposat, moare, au lăsat aceasta pop(i) Şandru din Alma, că al(t) nemşug mai aproape el n-au avut, nice au avut feciori, fără o fată anume Paraschiva. După moartea tătine-său au venit Paraschiva la feciorul popei Şandru şi au luat 17 florinţi şi 20 de coţi de pânză supbţire şi 4 punţi[20] de*

[18] Ex-librisul său mai apare şi pe alte cărţi vechi româneşti

[19] Târgu-Mureş.

[20] 1/2 kilogram.

BDD-A19225 © 2002 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:54 UTC)

chiară. Acestea le-au dat tot în preţul cărţii, să n-aibă drept încolo nime a o căuta. Când am făcut această scrisoare, au fost fata popei Rad de faţă, şi-au dat mâna cu Ion Aldea, cu Dumitru Rîiu, cu popa Stoica din Alma, Mandrea popa, Nastasie. Vleat 1696."

Cărţile se dădeau de multe ori ca zestre, ca în cazul ***Penticostarului*** (Blaj, 1768) de la Tuşin. O primea la anul 1802, de la socru său, popa Toader „*dată întâi jestre de la socru, al doilea rând dintr-un săbor mic, iar al treilea rând cu judecarea s(fântului) Consistoriu.*" O dădea acesta mai departe tot ca „*jestre*", ginerelui său, lui popa Crăciun, la anul 1823. Biserica îl plăteşte apoi pe popa Dionisie, feciorul popii Crăciun, pentru trece în proprietatea sa, cum consemnează în 10 februarie 1837, protopopul Major Ioszef. Tot aici se nota „*cu voinţa protopopului Grigorie Rad*", în 17 ianuarie 1837.

Cărţile erau purtate prin procese. La Valea Largă în anul 1763, se făcea „*săbor de judecată*" din cauza ***Antologhionul*** (Râmnic, 1737) şi a ***Noului Testament*** (Alba Iulia, 1648), ce au rămas de la popa Macavei: „*Să să ştie că în anul 1763, iunie 25, au fost săbor în satul Ticud, de toată eparhia, poftind această şi altă sfântă carte, care se cheamă Testamentul.*" Aceste două cărţi le cerea biserica şi satul pe de o parte, şi popa Pintilie pe de alta. Acesta din urmă aduce dovezi că: „*că neamului (lui), un unchiu al său, nu bisericii, nice satului. La ceasul morţii le-au lăsat popii Pinilie.*" În faţa „*săborului*" a venit satul şi preotul Pintilie, care are câştig de cauză: „*Drept aceea satul nu putu arăta cu mărturii, iar preotul arătă prin preoţii credincioşi, cum că s-au dat de acel repausat de unchiu său, popa Macaveiu.*" Se întărea această hotărâre a „*soborului mic*", prin semnătura protopopului Petru Dăianul „*a eparhii Kiejii (Gheja)*" şi popa Şamu din Sînger „*juratul eparhii.*"

Pentru a nu pleca din sat, cărţile erau însoţite de blesteme, cum găsim pe filele ***Triodului*** (Blaj, 1771) de la Iclandu Mare: „*Acest sfânt Triod l-am câştigat eu popa Toader Creţa din Iclănzăl. Să fie a sfintii bisericii din Iclănzăl, să n-aibă nime nici o treabă la dânsul, nici sătenii, nici preoţii, nici dinafara bisericii, să să leje de dânsul, ca nu cumva să cază unii ca acei, în blestem ca şi Nabucadonosor, împăratul, pentru odoarele bisericii, de au păscut iarbă ca dobitoacele.*"

BDD-A19225 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:54 UTC)

Însemnările aşternute pe filele cărţilor vechi româneşti, ne aduc date despre slujitorii bisericii – preoţii - cei care, cum spunea N. Iorga[21]: „*Au dat toată învăţătura, au înzestrat neamul cu o limbă, cu o literatură sfântă, au călăuzit neamul pe drumurile pământului fără a-şi desface ochii de la cer. Dând istoriei noastre cărturari, caligrafi, sculptori în lemn, argintari, mucenici şi sfinţi.*"

Din secolul al XVII-lea îl avem pe popa Radu din Oroiu de Câmpie, în mâna căruia ajunge ***Cazania lui Varlaam***[22], nu mulţi ani după tipărire; neavând fecior să-i urmeze la altar, decât pe Paraschiva, cartea trebuia să treacă în mâna altui preot.

În anul 1686 „*purtăto(r) de gând*" al ***Cazaniei lui Varlaam***[23], era popa Nicolae Grama din Zau de Câmpie, care va face şi următoarea însemnare: „*Cu vrerea Tatălui şi cu îndrumarea (Fiului, s-a cumpărat cu) 26 florinţi şi am dat (pomană) neamului mieu, strămoşilor, moşilor şi părinţilor şi fraţilor şi surorilor şi a tot rodul mieu. Iară de s-o afla cineva din neamul nostru să va depărta să o fure, să fie treclet, andema. Scris-am în vremea crai(ului) Apafi Mihai şi vlădica Varlaam şi pop(a) Nicolae Grama, purtăto(r) de gând în aceea vreme. 1686 meşiţa noemvrie 13*." Protopopul bisericilor ortodoxe de pe Câmpie era atunci popa Petre din Zau, iar la Suatul de Sus era preot popa Vasilie. Se dăruia, cum ne spune o altă însemnare tot din secolul al XVII-lea, nu ştim cărei biserici[24] împreună cu Cazania: „*o Evanghelie sărbească, un Triod, o Leturghie, cruce (şi un) sfetnic,*[25] *de asemenea*."

Pe la anul 1740 îşi recuperau ***Antologhionul*** (Râmnic, 1705) furat şi dus la biserica Prundului (Bârgăului), preoţii bisericii din Zau, popa Giorgie şi Socnea împreună cu protopopul Soporului de Câmpie, Dălianu „*împreună cu vlădica Inochentie (Micu Clain), supt biruinţa înălţatului împărat Carol al Mare*[26]."

---

[21] Mircea Păcurariu, ***Istoria bisericii ortodoxe române***, vol. 1, Bucureşti, 1990, p. 4-5.

[22] În colecţia particulară (amintită mai sus).

[23] Deţinător parohia din Pogăceaua.

[24] Descifrarea localităţii incertă.

[25] Sfeşnic.

[26] Carol al VI-lea.

BDD-A19225 © 2002 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:54 UTC)

Zbuciumată a fost în secolul al XVIII-lea viaţa bisericii, a preoţilor şi a credincioşilor din aceste locuri. Ce ne spun cărţile vechi româneşti despre disputele confesionale din Valea Largă! Aflăm că, în anul 1763, pe când se făcea judecata pentru cele două cărţi, preoţii Macavei şi Pintilie erau uniţi, iar pe când se dona Psaltirea (Râmnic, 1751), de protopopul Irimie, în anul 1767, biserica era neunită. După 12 ani, în 1779, episcopul Blajului, Grigorie Maior dă bisericii unite o ***Evanghelie*** (Blaj, 1765); preot era Artemon Pop şi protopopiatul era la Gheja, iar protopop era popa Şamu. În 1797 se cumpăra pentru biserica neunită „*din Ţicud*", un ***Triod*** (Râmnic, 1777): „*în zilele preotului popa Gavril Onişor şi popa Mihail Vlasa, şi era martor Ioan Cracinovici, protopopul eparhii Turda*."

Pe când popa Atanasie Conţ era preot al satului Aţintiş, în anul 1819, se ridica biserica de lemn: „*Şi s-a gătat în 29 zile, la Tăierea capului Ion Botezătorul. Şi au cumpărat sindilă Hodoş Petru, 18 mii sindile, cu 60 florinţi şi plata meşterilor 40 zloţi şi 8 merţe de grâu şi 5 cupe de vinarsu. Şi cu(i)e zece mii cu 7 zloţi (toată) cheltuiala banilor, o sută de zloţi*," şi la sfinţirea bisericii este invitat să participe episcopul Vasile Moga.

L-am lăsat la urmă pe popa Lupu din Chimitelnic care, la anul 1681 ne povesteşte peripeţiile prin care a trecut ***Noul Testament*** [27] (Alba Iulia, 1648), ce era cumpărat de Ştefan Petrişor şi dat de pomană bisericii din sat; punându-l în mâna popii Lupu, i-a zis: „*Popo Lupule, ia iastă carte în mân(u)rile tale că o dau să fie bisericii şi să-i porţi de grije, în zilele tale. Iară eu popa Lupul am luat cartea şi i-am purtat de grije şi de la mine nu s-au streinat*." După moartea lui Ştefan Petrişor, fiul acestuia Ion, vinde averea părinţilor şi, rămas în sărăcie „*văzându-se lipsit şi flămânzit*," îşi aminteşte de carte şi vrea să o vândă unui om mai bogat, pe nume Chiorean Lupu. Popa îi atenţionează, spunându-le că: „*nu eşti slobod s-o cumperi, nici el să o vânză, că-i dată de tat-său la biserică pomană*." Şi Ion a fost întrebat în biserică, ce merită cel „*ce-şi vinde pomana părinţilor, ce i să cade (acelui om)? Şi l-am făcut de toată ruşinea (l-am) preaobrăzuit şi l-am predicăluit* – spune popa Lupu – *şi la biserică înaintea a tot satul Chimitelnicul*." Ion, văzând că nu poate vinde cartea în sat „*s-au dus într-alt sat pe la oameni şi pe la popi, să o vânză într-ascuns fără ştirea popii şi a sătenilor*," fapt descoperit de popa Lupu. Acesta îl roagă în cele din urmă

[27] Vasile Maşca, ***art.cit.***

BDD-A19225 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:54 UTC)

pe Chiorean Lupu să-l despăgubească pe Ion după cum se vor înţelege, numai să nu plece cartea din sat: „*Şi i-am zis: Lupule, văz că cel om, anume Ion va apuca carte(a) cu vr(e)un meşteşug, au de la noi, au de la biserică şi o va vinde. Că iată am înţeles de la popi că îmblă să o vânză, macar cui. Ce iată, te îndemn să o cumperi precum te vei pute togmi, decât să să înstrăine undeva.*" Şi la rugăminţile sale, Chiorean o plăteşte „*togmindu-să*" cu un preţ de 22 florini, având şi el un fecior „*ştiut, trăgând nădejde de popie*." Bani „*gata*" a primit Ion doar 5 florini, restul a fost plătit în natură: „*I-au dat 4 merţă de făină de grâu şi 4 merţă de grâu (de) măcinat, merţa câte şeptezeci şi cinci de bani. Şi i-au dat un porc, drept un florinţ şi 20 de bani şi i-au dat o păreche de ciubote muereşti, drept 60 de bani. Şi i-au dat 2 merţe de grău de sământă şi grău se vindea atuncea, câte un florinţ merţa.*" Şi înţelegerea aşa a fost făcută să nu poată nimeni din neamul lui Ion, să mai strice „*togmeala*." Şi pe când se cumpăra cartea, erau vremuri de restrişte „*lipsă era de bucate şi flămânzie şi betegi era toţi...în zilele mării sale craiului Apafi Mihai, anii Domnului 1681(?), în mai 7*." După această dată, anul 1702 (presupunem), ***Noul Testament***, era proprietatea popii David din Ocnişoara (AB), stând alături de ***Cazania lui Varlaam*** [28].

Muzeul bisericesc din Sărmaş a fost deschis în 15 august 1997 în prezenţa unui mare număr de credincioşi, în frunte cu arhiepiscopul Andrei de Alba Iulia. În biserica de lemn, monument istoric, au fost expuse icoane şi cărţi deţinute de parohiile de pe Câmpie. În iunie 2002, lăcaşul a fost „*profanat*" de hoţi, furându-se 12 icoane şi 8 cărţi. Icoanele au fost recuperate: 8 prăznicare pictate de popa Nicolae din Feisa, proprietatea parohiei Cheţani şi 4 icoane împărăteşti pictate de Toader Zugravul: Iisus Pantocrator, 1745 de la Iclandu Mare, Sfântul Nicolae, Arhanghelul Mihail şi Maica Domnului, 1751 de la Sălcud. Din cele 8 cărţi, doar trei au fost găsite: ***Cazania lui Varlaam*** (Iaşi, 1643) de la Sânpetru de Câmpie şi Pogăceaua; ***Chiriacodromionul*** (Alba Iulia, 1699) de la Balda. Nu au apărut încă: ***Noul Testament*** (Alba Iulia, 1648) ce a aparţinut bisericii din Oroiu, ajuns în colecţiile Muzeului Judeţean Mureş, ***Apostolul*** (Bucureşti, 1683) de la Sânpetru de Câmpie, ***Triodul*** (Râmnic, 1735) de la Miheşu de

[28] La parohia Cornești (MȘ).

BDD-A19225 © 2002 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:54 UTC)

Câmpie, ***Predicile lui Petru Maior*** (Buda, 1811) de la Cheţani şi ***Chiriacodromionul*** (Sibiu, 1856) de la Aţintiş.

The Religious Museum from Sărmaş: Ancient Romanian Book – A Weapon of Transylvanian People

Abstract

The religious museum from Sărmaş was opened in 15th of August 1997 and it contains a lot of ancient books and icons. Unfortunatelly, in June 2002 some of those „jewells" have been stolen, only some of them being recovered. However, it stores a lot of national goods which are very important for our culture.

Haşdeu used to say that the book was the most important weapon of Transylvanian people, the sword and the gun being on the second place. Indeed, the book was the only way of keping the ancient traditions, ancient culture and, more than that, for keeping the national language.

Romanian ancient books could be found during centuries in almost all churches; they were used as base for religious services, but also as textbooks for priests.

The diffusion of books was encouraged by the heads of orthodox church and by voivodes. With their moral and financial support, a lot of religious books have been published and send in almost all places. More than that, they succeded sometimes in convincing the young priests to buy at least a book for their personal use.

The inscriptions from the books are very interesting; in almost all cases we find out who has sold the book, who bought it and why, and the price. More than that, we may fiind informations about the book has traveled through. Sometimes, those inscriptions give us informations about the priests that own them or even about the curses, who's purpose was to prevent the books loss or disappearance.

BDD-A19225 © 2002 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:54 UTC)